

Jean-Philippe Toussaint

Gaten in het schild van overschilligheid

Jo de Ruyck

Jean-Philippe Toussaint heeft onmiskenbaar een heel eigen stijl ontwikkeld. In zijn eerste romans, *De badkamer* en *Meneer* maakten we kennis met zijn op het eerste gezicht eenvoudige en sobere manier van schrijven, zijn in korte stukjes opgedeelde teksten en vooral zijn onderkoelde woordkeuze. In deze stijl die vermoeidheid ademt, plaatst hij personages die zich al even lethargisch voortslepen met in hun blik dat postmoderne déjà-vu idee.

Nu is er een derde roman van Jean-Philippe Toussaint uit en hij is er toch weer in geslaagd op dezelfde manier weer iets anders te brengen. In *Het fototoestel* treedt de door sensaties platgeslagen moderne mens nog sterker op de voorgrond en zet hij de lezer nog nadrukkelijker aan even stil te staan bij datgene waarmee we allemaal bezig zijn.

Het fototoestel heeft alvast met de vorige roman gemeen dat er relatief weinig gebeurt. Het verhaal is heel snel verteld: een jonge man besluit rijles te nemen en krijgt een affaire met de juffrouw van de autorijschool. Binnen dat kader spelen zich allerlei anekdotes af: samen met haar vader gaan de twee op zoek naar een fles butagas en raakt de auto defect, hij maakt met het meisje een tripje naar Londen, vindt op de ferry neen fototoestel en gooit het tenslotte overboord (niet zonder er eerst het filmpje uitgehaald te hebben) en uiteindelijk bevindt hij zich ergens midden de velden, in een telefooncel, waar hij tevergeefs wacht to zij hem terug zal bellen. Van het uitgangspunt, namelijk autorijles nemen, is niets in huis gekomen.

Het verhaal hangt niet bijster sterk aan elkaar, volgt geen duidelijke lijn en is daarenboven doorspekt met flash-backs en voorvalletjes die niets met de plot te maken te hebben. Eén van de typische nevenintriges is de herinnering aan de rijlessen die hij al eerder eens heeft genomen. Meer dan dat hij met een man saaie rondjes maakt en dat ze tenslotte, uit pure verveling, telkens een koffietje gaan drinken, gebeurt er niets. Toussaint is hier echter op zijn best: hij kiest irrelevante maar bij voorkeur saaie gebeurtenissen die er eigenlijk geen zijn. Het Engels heeft daar een toepasselijk woord voor: non-events. Stereotiepe rondjes maken in een lesauto, een inhoudloze conversatie over biermerken, het zoeken naar een fles butagas, eeltknobbeltjes op je tenen, de familiekiekjes van een onbekend gezin. Met dit materiaal bouwt Toussaint aan een beeld van de hedendaagse mens die zich door toeval en omstandigheden laat meezeulen door een grauwe wereld van verveling. Het hoofdpersonage van deze roman lijkt alles al achter de rug te hebben en gedraagt zich dan ook als een zelfvoldane, hypochondrische en betweterige klier. Zijn afstandelijke houding doet hem meteen de greep op de on-gebeurtenissen verliezen. In zijn schild van arrogantie vallen huizenhoge gaten van onzekerheid en angst. Net als in zijn eerste twee roman slaagt Toussaint er op bijzondere wijze in met sfeer méér te zeggen dan met gebeurtenissen. Hoe weinig er ook omgaat, uiteindelijk handelt dit boek over verleiding, pesterigheid, bezitsdrang, onhebbelijkheid, jaloezie. Maar er is méér. Er is dat ongrijpbare waardoor de realiteit een dubbel leven gaat leiden. Niet zomaar speelt een fototoestel een cruciale rol: een foto

grijpt de werkelijkheid, maar hoe ver gaat die greep? Op een foto genomen door hem wildvreemde mensen (die bovendien bijzonder toevallig in zijn bezit komt) blijkt plots zijn vriendin te staan. Net wanneer hem dat opgevallen is, raakt hij zijn vriendin kwijt. Inhoudelijk kun je *Het fototoestel* sterker dan zijn vorige romans noemen, maar ook qua stijl is er een evolutie merkbaar. Zijn stijl is minder fragmentair, voller, hij schrijft minder langere en meer doorlopende passages. Zijn zin voor detail met een pijnlijk exacte woordkeuze is gebleven en zij maakt vaak lange beschrijvingen overbodig. Daardoor leest *Het fototoestel* ook zo makkelijk, misschien zelfs iets té. Je dreigt namelijk over de diepere inhoud van dit boek heen te lezen. En dat zou bijzonder jammer zijn want Toussaint beidt hier een bescheiden meesterwerkje aan.

JEAN-PHILIPPE TOUSSAINT, *Het Fototoestel*, vertaling Marianne Kaas, uitg. Van Gennepe, 89 blz., 490 fr.